

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 418

Gospodarka przestrzenna

Aktualne aspekty polityki

społeczno-gospodarczej i przestrzennej

Contemporary Problems of Socio-economic
and Spatial Policy

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-563-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Krzysztof Balcerek, Robert Masztalski: Ocena ruchu inwestycyjnego na obszarach oddziaływania dużego miasta na przykładzie wydanych w gminie Długołęka pozwoleń na budowę i decyzji o warunkach zabudowy / Assessment of investment dynamics on the city's impact area on the example of building permits in gmina Długołęka and conditions of building development	11
Bartosz Bartosiewicz: Polityka rozwoju lokalnego w kurczących się małych miastach / Local development policy in shrinking small towns.....	22
Magdalena Belof: Wrocławski obszar metropolitalny jako laboratorium planowania w obszarach funkcjonalnych / Wrocław metropolitan area as a laboratory of planning for functional areas	32
Henryk Brandenburg, Katarzyna Ficek-Wojciuch, Marek Magdoń, Przemysław Sekuła: Interesariusze projektów publicznych – sukces projektu publicznego w ujęciu specjalistów od zarządzania projektami / Public projects' stakeholders – success of public project according to the project management specialists	41
Marcin Feltynowski: Unsustainable spatial planning – the example of communities of the central region / Niezrównoważone planowanie przestrzenne – przykład gmin regionu centralnego	52
Zbigniew Forycki: Metody pomiaru efektywności projektów innowacyjnych / Methods in assessment of the efficiency of innovative projects.....	61
Anna Golejewska, Dorota Czyżewska: Smart specialisation in the regions of eastern Poland – case study / Inteligentne specjalizacje w województwach Polski Wschodniej – studium przypadku	69
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Klaster Polski Radon elementem innowacyjnej współpracy na rzecz rozwoju turystyki uzdrowiskowej w województwie dolnośląskim / Polish Cluster Radon as the element of innovative cooperation for the development of SPA tourism in Lower Silesia region	78
Ewa Gralik-Żmudzińska: Przekształcenie samodzielnego publicznego zespołu opieki zdrowotnej jako proces decyzyjny organów powiatu jeleniogórskiego / Conversion of a public, independent health care complex as a decision-making process of Jelenia Góra district's authorities.....	88
Arkadiusz Halama: Ocena wartości rekreacyjnej zbiornika „Wilkówka” / Assessment of the recreational value of water reservoir „Wilkówka”	99

Maria Heldak: Zasady nabywania gruntów pod drogi publiczne w Polsce / The principles of land acquisition for public roads in Poland.....	107
Marian Kachniarz, Kacper Siwek: Wydajność pracy w samorządzie terytorialnym / Labour productivity in local government.....	117
Wojciech Kisiała: Zmiany nierówności poziomu rozwoju gospodarczego powiatów w Polsce – konwergencja czy dywergencja? / Changes in the level of economic inequalities across poviát units in Poland – convergence or divergence?.....	127
Dariusz Klimek: Wpływ imigracji zarobkowej na rozwój gospodarczy kraju i regionów / Effect of labor migration on economic development of the country and the regions.....	136
Lidia Kłos: Rzeczowo-ekologiczne efekty realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych / Material and ecological aspects of the implementation of the National Program of the Municipal Wastewater Treatment.....	145
Janusz Kot, Ewa Kraska: Władze lokalne i regionalne jako animator tworzenia, funkcjonowania i rozwoju klastrów (na przykładzie województwa świętokrzyskiego) / Local and regional authorities as facilitators for the formation, operation and development of clusters (with examples from the Świętokrzyskie Province).....	156
Krzysztof Krzyżak: Dysfunkcje w wykonywaniu usług publicznych – przykład budowy i eksploatacji oświetlenia miejsc publicznych / Dysfunctions in the performance of public services – example of building and exploitation of the lighting of public areas.....	167
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania obszaru chronionego – przykład Kampinoskiego Parku Narodowego / Spatial and financial aspects of the activity of protected area on the example of Kampinos National Park.....	179
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania obszaru chronionego – przykład Wolińskiego Parku Narodowego / Spatial and financial aspects of the activity of protected area on the example of Wolin National Park.....	188
Zbigniew Kuriata: Zarządzanie krajobrazem kulturowym Polanowic, gmina Byczyna – wizja mieszkańców wsi / Cultural landscape management in Polanowice, Byczyna municipality – vision of village residents.....	198
Tadeusz Lasota, Leszek Stanek: Analiza rynku nieruchomości powiatu wrocławskiego na tle studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin / Analysis of the real estate market of the poviát Wrocław on the background of studies of conditions and directions of spatial development of municipalities.....	209
Grażyna Leńniewska: Przemoc ekonomiczna wobec kobiet – przezroczysty problem / Economic violence against women – the transparent problem..	219

Jerzy Ładysz, Magdalena Mayer: Czynniki i przejawy suburbanizacji post-industrialnej w miastach średnich województwa dolnośląskiego na przykładzie Bolesławca i Jeleniej Góry / Factors and consequences of post-industrial suburbanization in towns of Lower Silesia on the example of Bolesławiec and Jelenia Góra.....	226
Urszula Markowska-Przybyła: Determinanty kapitału społecznego w kontekście możliwości oddziaływania władz publicznych / Determinants of social capital in the context of the ability to influence by the public authorities.....	240
Piotr Paczowski: Dialog obywatelski kreatorem rozwoju lokalnego / Civil dialogue as a creator of local development	252
Sławomir Palicki, Paulina Stachowska: Estetyzacja artystyczna w procesach rewitalizacji miast / Artistic aesthetization in urban revitalization processes	264
Zbigniew Piepiora: Przeciwdziałanie skutkom powodzi i susz w województwie lubelskim / The counteraction of floods' and droughts' effects in Lublin voivodeship.....	274
Katarzyna Przybyła: Wpływ Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości na rozwój Jeleniej Góry i powiatu jeleniogórskiego / The impact of the Kamienna Góra Small Enterprise Special Economic Zone on the development of Jelenia Góra and the Jelenia Góra powiat	285
Beata Rosicka: Funkcja turystyczna sudeckich obiektów podziemnych z czasów II wojny światowej / Tourist function of the underground facilities from the word war II in the Sudetes	294
Kacper Siwek: Aglomeracja wałbrzyska w świetle teorii sieci – wybrane zagadnienia / The Wałbrzych agglomeration in the light of network theory – selected issues.....	302
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Poziom rozwoju gospodarki odpadami na obszarach atrakcyjnych turystycznie / The level of waste management development in the touristic areas.....	311
Beata Skubiak, Barbara Kryk: Tworzenie potencjału rozwojowego obszarów problemowych na przykładzie województwa zachodniopomorskiego / Creation of the development potential of problem areas on the example of West Pomeranian voivodeship.....	318
Olimpia Stanaszek: Zagospodarowanie przestrzenne terenów o wysokiej wartości kulturowej – na przykładzie translokacji zabudowy łużyckiej Zagrody Kołodzieja / Land management on the areas of high cultural value – on the example of translocation of Lausitz building “Kołodziej Hut”	329
Marta Szaja: Wpływ wybranych aspektów przestrzennych na rozwój społeczno-gospodarczy samorządów gminnych – na przykładzie gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego / The influence of chosen spa-	

---

tial aspects on socio-economic development of local self-governments – the example of maritime communes of the West Pomeranian voivodeship)	340
Beata Warczewska: Przekształcenia struktury funkcjonalno-przestrzennej miejscowości zlokalizowanych w granicach parku krajobrazowego / Transformation of the functional and spatial structure of villages located in the borders of landscape park	350
Beata Wieteska-Rosiak: Kierunki rozwoju transportu zrównoważonego w miastach w kontekście zmian klimatu / Directions of sustainable transportation development in the context of climate change	362

Wprowadzenie

Artykuły zamieszczone w niniejszym, piętnastym zeszycie „Gospodarki Przestrzennej”, przygotowanym w Katedrze Gospodarki Przestrzennej Wydziału Ekonomii, Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, poświęcone są wybranym problemom planowania i zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie publikowane teksty odzwierciedlają aktualne problemy badawcze Autorów z rozmaitych dziedzin gospodarki przestrzennej. W zeszycie zaprezentowano wyniki badań naukowych dotyczących takich obszarów gospodarki przestrzennej, jak: kurczące się małe miasta, obszary metropolitalne, efektywność projektów innowacyjnych, turystyka uzdrowskowa, wartość rekreacyjna zbiorników wodnych, wydajność pracy w samorządzie terytorialnym, klastry, potencjał rozwojowy obszarów problemowych, zarządzanie krajobrazem kulturowym na obszarach wiejskich, czynniki i przejawy suburbanizacji postindustrialnej, inwestycje na obszarach oddziaływania dużych miast, funkcja turystyczna obiektów podziemnych, transport zrównoważony w miastach i inne. Treści zawarte w artykułach stanowią osobiste poglądy Autorów na przedstawione w nich problemy. Każdy artykuł podlegał recenzowaniu przez dwóch recenzentów z wiodących ośrodków naukowych w kraju.

Wyrażamy przekonanie, że publikacja ta będzie stanowiła istotny wkład w rozwój gospodarki przestrzennej jako interdyscyplinarnej dziedziny wiedzy, będzie także inspiracją do dalszych badań i analiz porównawczych. Większość artykułów, oprócz wartości czysto naukowej, ma także walor aplikacyjny. Pozwala to z optymizmem spoglądać w przyszłość tej szybko rozwijającej się dziedziny naukowej, jaką jest gospodarka przestrzenna.

W imieniu Komitetu Redakcyjnego

Jacek Potocki, Jerzy Ładysz

Alina Kulczyk-Dynowska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
e-mail: alina.kulczyk-dynowska@up.wroc.pl

**PRZESTRZENNE I FINANSOWE ASPEKTY
FUNKCJONOWANIA OBSZARU CHRONIONEGO –
PRZYKŁAD KAMPINOSKIEGO
PARKU NARODOWEGO**

**SPATIAL AND FINANCIAL ASPECTS
OF A PROTECTED AREA AS EXEMPLIFIED
BY THE KAMPINOS NATIONAL PARK**

DOI: 10.15611/pn.2016.418.18
JEL Classification: Q26, R19

Streszczenie: W artykule przedstawiono park narodowy nie tylko w kategorii obszaru, ale i w kategorii aktywnej jednostki gospodarującej. Badania empiryczne (okres 2008-2014) przeprowadzono w oparciu o dane pochodzące z ewidencji finansowo-księgowej Kampinoskiego Parku Narodowego (KPN) oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Zbadano stopień pełnienia funkcji turystycznej przez gminy powiązane terytorialnie z KPN oraz dokonano analizy działalności KPN. Szczególnie podkreślono niezwykle dla obszaru chronionego sąsiedztwo metropolii. Działalność KPN ma wpływ na rozwój gmin terytorialnie powiązanych poprzez kreowanie funkcji turystycznej. Wpływa także na jakość życia mieszkańców stolicy.

Słowa kluczowe: przestrzeń chroniona, rozwój lokalny, funkcja turystyczna, zarządzanie przestrzenią.

Summary: The article presents the national park not only as an area, but also as an active governing unit. Empirical research has been conducted (between 2008 and 2014) using data from the financial-accounting records of the Wolin National Park (KNP) and from the Central Statistical Office. The study included an analysis of the degree to which the municipalities connected with the KNP through their territory realised the tourist function, as well as an analysis of overall KNP activity. The particular emphasis was placed on the unusual, for the protected area, proximity of a metropolis. The activities carried out by Kampinos National Park have impact on the development of territorially connected municipalities by creating the tourism function. It also influences the quality of life of the capital city residents.

Keywords: protected area, local development, tourist function, space management.

1. Wstęp

Kampinoski Park Narodowy i miasto Warszawa są przykładem współistnienia diametralnie różniących się obszarów. Zamieszkiwana przez 1,7 mln osób stolica kraju graniczy z jednym z 23 najwyższych rangą terenów chronionych w Polsce. Fakt ten można rozpatrywać przez pryzmat antropopresji powodującej zagrożenia dla przyrody czy bariery rozwoju miasta w kierunku zachodnim i w konsekwencji rodzących się na tej kanwie konfliktów przestrzennych. Nie jest to jednak jedyny układ. Otóż można przyjąć perspektywę usług środowiska świadczonych (nie tylko dla sąsiadującej metropolii) przez Puszcę Kampinoską i eksponować m.in.: produkcję tlenu, retencję wody, regulowanie klimatu lokalnego, utrzymanie różnorodności biologicznej, utrzymanie walorów przestrzeni wypoczynkowej, impulsu rozwoju turystyki, których odbiorcami są nie tylko warszawiacy czy odwiedzający stolicę [por. Michałowski 2009]. Takie podejście zwraca uwagę na kontekst zapobiegania utracie jakości przestrzeni, wywoływanej wyspecyfikowanymi przez S. Kozłowskiego czynnikami, jakimi są: degradacja środowiska przyrodniczego, obniżanie walorów wizualnych, nasilający się deficyt warunków egzystencjalnych (brak wody pitnej, czystego powietrza, bezpieczeństwa zdrowotnego) [Kozłowski 2005].

W związku z dążeniem do równoważenia rozwoju istotne dla gospodarki przestrzennej jest prawidłowe postrzeganie realizacji funkcji turystycznej. Warto zauważyć, że wszystkich obszarów, a nie tylko obszarów chronionych, dotyczy występowanie negatywnych konsekwencji rozwoju turystyki [Meyer 2008]. Z. Krawczyk wskazuje, że z turystyką wiążą się dysfunkcje: ekologiczne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe i osobowościowe [Krawczyk 2007]. Wynikające z zadań ustawowych działania podejmowane przez KPN w znacznej mierze dysfunkcje te ograniczają.

Celem artykułu jest przedstawienie parku narodowego nie tylko w kategorii obszaru, ale i w kategorii aktywnej jednostki gospodarującej, oddziałującej czynnie na podległą przestrzeń. Badania empiryczne przeprowadzono w oparciu o dane pochodzące z ewidencji finansowo-księgowej Kampinoskiego Parku Narodowego oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Przyjęty okres badań zapewnia dokonanie obserwacji dla trzech form organizacyjno-prawnych, w oparciu o które w ostatnich latach funkcjonowały polskie parki narodowe. Badania w latach 2008-2010 przeprowadzono osobno dla państwowej jednostki budżetowej (JB) Kampinoski Park Narodowy oraz gospodarstwa pomocniczego (GP) przy Kampinoskim Parku Narodowym. W roku 2011 dla państwowej jednostki budżetowej (JB), natomiast po roku 2012 – dla państwowej osoby prawnej (POP). Poprawne wnioskowanie wymagało zsumowania wartości właściwych dla państwowej jednostki budżetowej i funkcjonującego przy niej gospodarstwa pomocniczego (lata 2008-2010). Stąd w tabelach pojawia się wiersz „w sumie KPN” zawierający dane sumaryczne.

2. Kampinoski Park Narodowy – ujęcie przestrzenne

Kampinoski Park Narodowy (KPN) położony jest w województwie mazowieckim na terenie gmin: Łomianki, Kampinos, Leszno, Stare Babice, Izabelin, Czosnów, Leoncin, Brochów. Rozkład powierzchni KPN w poszczególnych gminach prezentuje tabela 1. Park został utworzony w 1959 r. na mocy rozporządzenia Rady Ministrów [Rozporządzenie z 16 stycznia 1959]. W ciągu lat powierzchnia KPN ulegała zmianom – należy jednak zaznaczyć, że zmiany te były skutkiem zarówno przesunięcia granic obszaru objętego ochroną, jak i postępu w zakresie precyzji pomiarów geodezyjnych. W 1959 r. powierzchnię parku określono w treści ww. rozporządzenia na „około 40 700 ha”. W 1997 r. wskazano natomiast powierzchnię 38 544,33 ha, wyznaczając jednocześnie otulinę zajmującą 37 756,49 ha [Rozporządzenie z 25 września 1997]. Obecnie powierzchnia KPN według danych GUS (suma powierzchni KPN w gminach) wynosi 38 476,08 ha.

Tabela 1. Powierzchnia Kampinoskiego Parku Narodowego na tle gmin (dane z roku 2013)

Gmina	Powiat	Powierzchnia gminy (w ha)	Powierzchnia KPN (w ha)	Udział KPN w terenie gminy (w %)
Brochów	sochaczewski	11 981	5422,48	45,26
Czosnów	nowodworski	12 845	5925,39	46,13
Leoncin		15 798	9679,10	61,27
Łomianki	warszawski zachodni	3883	559,70	14,41
Kampinos		8460	3273,40	38,69
Leszno		12 508	6973,30	55,75
Stare Babice		6342	1061,10	16,73
Izabelin		6501	5581,61	85,86

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Na obszarze parku – pokrywającym się w zasadzie z terenem Puszczy Kampinoskiej – znajdują się nie tylko atrakcje przyrodnicze, których przykład stanowią zamieszkiwane przez ponad 16 tys. gatunków zwierząt tereny bagienne czy charakterystyczne wydmy śródlądowe, ale i atrakcje kulturowe, takie jak mauzoleum w Palmirach, czy zabytki architektury. Wykorzystanie przestrzeni objętej ochroną prawną jest podporządkowane zapisom ustawy o ochronie przyrody [Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004]. Ponadto na terenie parku obowiązują zarządzenia dyrektora KPN uszczegółowiające zasady postępowania stosownie do cech przedmiotowego terytorium – dla funkcji turystycznej szczególnie znaczenie ma zarządzenie w sprawie udostępniania obszaru [Zarządzenie z 16 lutego 2012].

Skutki przyjęcia priorytetu ochrony przyrody są widoczne już w momencie formułowania celów zarządzania przestrzenią. Przykładowo dla władz KPN polep-

szenie warunków hydrologicznych wiąże się z budowaniem zastawek na rowach melioracyjnych, wprowadzaniem bobra i innymi czynnościami prowadzącymi do renaturyzacji mokradeł. Dla zarządzających nieruchomościami przeznaczonymi pod uprawę lub pełniącymi funkcje mieszkaniowe pożądane są czynności odwrotne. Park zmaga się z konfliktami przestrzennymi będącymi skutkiem presji na zabudowę otuliny i terenu Parku czy okresowych podtopień gruntów rolniczych. W ramach projektu „Life + Kampinoskie bagna” KPN skupuje tereny podtapiane. Zapobieganie zabudowie wiąże się z koniecznością współpracy z samorządami przy tworzeniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego [Ustawa z 16 kwietnia 2004, art. 10, pkt 6]. Niedogodnością z punktu widzenia ochrony przyrody jest to, że tworzenie wspomnianych planów nie jest obowiązkowe (obowiązkowe jest jedynie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy), a w przypadku ich braku określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Z danych KPN wynika, że w granicach parku znajduje się niemal 5 tys. ha gruntów prywatnych – zwiększa to liczbę interesariuszy i utrudnia gospodarowanie przestrzenią. Ze względu na znaczne zainteresowanie zagospodarowaniem terenów położonych w otulinie KPN pracownicy parku stworzyli poradnik „Buduj z przyrodą” [<http://www.kampinoski-pn.gov.pl/>]. W Polsce wciąż świadomość przestrzeni i podejmowanych wobec niej decyzji nie jest znaczna – w literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na powszechną tendencję do przekształcania wsi w pozbawione indywidualnego charakteru „globalne przedmieście” [Kupidura i in. 2011] czy przejawiający się m.in. rozproszoną i dowolną zabudową terenów wiejskich brak dobrych praktyk w zakresie gospodarki przestrzennej [Jeleński 2010]. Powyższe zjawiska nie tylko w odniesieniu do otuliny parków narodowych są bardzo szkodliwe, stąd każda próba zapobiegania im jest godna zainteresowania.

Obszar KPN jest bardzo atrakcyjny turystycznie: park jest przygotowany infrastrukturalnie do przyjęcia znacznej liczby turystów – 350 km szlaków pieszych, 200 km szlaków rowerowych, 19 parkingów, 12 polan wypoczynkowych oraz 3 ośrodki edukacyjne pozwalają na deglomerację ruchu turystycznego. Źródłem negatywnej antropopresji w KPN są zarówno mieszkańcy gmin terytorialnie powiązanych, jak i odwiedzający. Wobec tego zasadne jest zbadanie gmin terytorialnie powiązanych przez pryzmat realizowanej przez nie funkcji turystycznej oraz populacji mieszkańców. Stopień pełnienia przez poszczególne gminy funkcji turystycznej zobrazowano za pomocą wskaźników Baretje’a i Deferta oraz Charvata – wyniki zaprezentowano w tabelach 2 i 3. Do obliczeń przyjęto dane obrazujące miejsca noclegowe ogółem oraz liczbę ludności według faktycznego miejsca zamieszkania.

Wzór 1. Wskaźnik Baretje’a i Deferta [Kowalczyk 2002, s. 58]:

$$Tf(t) = \frac{\text{liczba miejsc noclegowych na danym obszarze} \times 100}{\text{liczba ludności na danym obszarze}}$$

Wartości wskaźnika Baretje'a i Deferta wskazują na bardzo niski stopień rozwoju zagospodarowania turystycznego w gminach terytorialnie powiązanych z KPN. Baza noclegowa jest wręcz uboga. Dla gmin Leoncin oraz Izabelin w kategorii turystyka w bazie danych GUS widnieją w latach 2008-2014 tylko wiersze zerowe. Jedynie gmina Czosnów we wszystkich badanych latach osiąga wartość wskaźnika powyżej 1. Trudno jednak tę wartość uznać za satysfakcjonującą.

Tabela 2. Wskaźnik Baretje'a i Deferta dla gmin terytorialnie powiązanych z KPN

Gminy	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.
Brochów	0,00	0,00	0,00	1,86	1,46	0,00	0,00
Czosnów	1,28	1,26	1,22	1,20	1,19	1,14	1,17
Leoncin	wiersze zerowe						
Łomianki	0,41	0,45	0,60	0,57	0,58	0,58	0,57
Kampinos	0,00	0,00	0,00	0,00	0,33	0,68	0,67
Leszno	0,00	0,00	0,00	0,00	0,15	0,13	0,13
Stare Babice	0,26	0,90	1,02	1,02	1,08	1,07	0,77
Izabelin	wiersze zerowe						

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Wzór 2. Wskaźnik Charvata [Lijewski i in. 2008, s. 25]:

$$T_{Ch} = \frac{\text{liczba udzielonych noclegów} \times 100}{\text{liczba ludności miejscowej}}$$

Tabela 3. Wskaźnik Charvata dla gmin terytorialnie powiązanych z KPN

Gminy	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.
Brochów	0,00	0,00	0,00	52,33	59,83	0,00	0,00
Czosnów	82,60	69,18	73,48	72,51	49,24	39,39	28,01
Leoncin	wiersze zerowe						
Łomianki	24,66	24,94	49,52	44,60	35,84	23,82	18,06
Kampinos	0,00	0,00	0,00	0,00	37,64	39,80	33,06
Leszno	0,00	0,00	0,00	0,00	1,82	0,53	1,14
Stare Babice	11,50	51,59	81,48	76,82	75,10	82,69	96,57
Izabelin	wiersze zerowe						

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Podobnie jak wskaźnik Baretje'a i Deferta niskie wartości przyjmuje także wskaźnik Charvata. W przypadku tego wskaźnika niepokojąca jest stała tendencja spadkowa dla gminy Czosnów – na początku badanego okresu udzielono 7436 noclegów, a w 2014 r. już tylko 2747. Odwrotna sytuacja występuje w gminie Stare Ba-

bice – tam liczba udzielonych noclegów wzrosła z 1886 w 2008 r. do 17 153 w roku 2014. Analiza liczby ludności wskazuje, że siedem z badanych gmin odnotowało przyrost ludności, co oczywiście nie wpływa pozytywnie na wartości badanych wskaźników. Porównanie wartości dla początku i końca badanego okresu wskazuje, że nastąpił przyrost populacji: Czosnów 8,93%, Leoncin 6,67%, Łomianki 8,99%, Kampinos 6,88%, Leszno 11,15%, Stare Babice 8,26%, Izabelin 2,58%. Jedynie w Brochowie wystąpił minimalny (o 0,16%) spadek liczby ludności.

Według danych GUS opisywany park narodowy odwiedza rocznie około 1 mln turystów [GUS 2014]. Na terenie KPN funkcjonuje tylko jedno schronisko, ale jest za to 55 schronów przeciwdeszczowych. Liczby te – podobnie jak niskie wartości omawianych wskaźników – jednoznacznie wskazują, że na terenie Puszczy Kampinoskiej dominuje intensywna turystyka jednego dnia.

3. Kampinoski Park Narodowy – ujęcie podmiotowe

Kampinoski Park Narodowy to jednostka gospodarująca posiadająca formę państwowej osoby prawnej, wyodrębniona pod względem ekonomicznym, organizacyjnym i prawnym. Na mocy art. 8g przywoływanej już ustawy o ochronie przyrody park narodowy prowadzi samodzielną gospodarkę finansową. Uczestników życia gospodarczego można opisać za pomocą wielu cech. W niniejszym ograniczonym objętościowo opracowaniu, aby scharakteryzować KPN jako podmiot, zdecydowano się przeanalizować: aktywa, wynagrodzenia oraz koszty działalności operacyjnej.

Tabela 4. Aktywa Kampinoskiego Parku Narodowego oraz Gospodarstwa Pomocniczego przy KPN w latach 2008-2014 (w tys. zł). Stan na 31 XII danego roku

Lata	Opis	Aktywa trwałe	Środki trwałe	Śr. tr. w bud.	Aktywa obrotowe	Suma bilansowa	W sumie KPN
2008	JB	22 698	22654	44	1411	24109	30473
	GP	5707	5707	0	657	6364	
2009	JB	22 787	22787	0	1425	24212	29713
	GP	5028	5028	0	473	5501	
2010	JB	45 77 469	4 577 469	0	1359	4 578 828	4 583 401
	GP	4423	4423	0	150	4573	
2011	JB	4 590 239	4 590 213	0	3060	4 593 299	4 593 299
2012	POP	4 603 665	4 603 567	72	1629	4 605 294	4 605 294
2013	POP	4 614 772	4 612 555	2155	4123	4 618 895	4 618 895
2014	POP	4 613 289	4 613 200	43	5542	4 618 831	4 618 831

Legenda: JB – jednostka budżetowa KPN, GP – gospodarstwo pomocnicze przy KPN, POP – państwowa osoba prawna KPN, Śr. tr. w bud. – środki trwałe w budowie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bilansów KPN oraz GP przy KPN.

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że wartość aktywów (suma bilansowa) pozostających w dyspozycji Kampinoskiego Parku Narodowego w badanym okresie znacznie się zmieniła. W 2010 r. do ewidencji bilansowej włączono grunty (wartość 4 553 358 tys. zł), co skokowo zwiększyło wartość majątku, lecz – co oczywiste – nie wiązało się z żadnymi realnymi działaniami KPN, lecz jedynie zmianą zapisów księgowych. Stąd chcąc ocenić potencjał jednostki, należy tę wartość pominąć w analizach i przyjąć wartość aktywów na poziomie 30 mln zł. Wartość środków trwałych w budowie w badanym okresie wskazuje, że KPN prowadził prace mające na celu rozszerzenie majątku niezbędnego do realizacji celów statutowych. Wspomniana kwestia gruntów jest istotna nie tyle z powodu zaliczenia ich do ewidencji bilansowej, ile z przyczyny realnego wpływu na gospodarkę przestrzenną – KPN prowadzi intensywny wykup gruntów. Koszty i skala realizacji tego procesu (cena, opłaty notarialne, opłaty rzeczoznawcy) są znaczne. W latach 2008-2014 KPN wykupił 427,7508 ha, z czym związane były wydatki w kwocie 38 711 791,19 zł.

Przestrzeń objęta ochroną prawną w formie parku narodowego w sposób bezpośredni generuje miejsca pracy – w badanym okresie było to około 175 etatów wiążących się z wartością wynagrodzeń brutto zawartą w przedziale 6,7-7,3 mln zł. W porównaniu z liczbą miejsc pracy, jaką generuje Warszawa, liczby te nie mają większego znaczenia. Zupełnie inaczej należy ocenić KPN z perspektywy rynku pracy gmin, z którymi jest on terytorialnie powiązany.

Tabela 5. Wynagrodzenia brutto w Kampinoskim Parku Narodowym oraz gospodarstwie pomocniczym przy KPN w latach 2008-2014 (w tys. zł). Stan na 31 XII danego roku

Wyszczególnienie	2008 r.		2009 r.		2010 r.		2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.
	JB	GP	JB	GP	JB	GP	JB	POP	POP	POP
Wynagrodzenie brutto	5817	1059	6112	942	6050	642	6737	7223	7179	7264
W sumie KPN	6876		7054		6692		6737	7223	7179	7264

Legenda: JB – jednostka budżetowa KPN, GP – gospodarstwo pomocnicze przy KPN, POP – państwowa osoba prawna KPN.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji KPN oraz GP przy KPN.

Roczne koszty operacyjne KPN, zawierające się w badanym okresie w przedziale 14-18,4 mln zł, są ściśle związane z ochroną przyrody, udostępnianiem obszaru do celów turystycznych oraz edukacją ekologiczną – tj. z zadaniami narzuconymi przez ustawodawcę. Przybliżając składowe wymienionych zadań, warto podkreślić, że Park ponosi koszty m.in.: budowy i utrzymania infrastruktury turystycznej, restytucyjnej hodowli żubra, aktywnej ochrony zimowisk nietoperzy, naturalizacji ekosystemów leśnych, aktywnej ochrony ekosystemów łąkowych, odtworzeń utraconej retencji wodnej powierzchniowej i gruntowej, działań edukacyjnych czy utrzymania nieruchomości, w których zlokalizowane są mieszkania służbowe. Z uwagi na cha-

rakter puszczy istotne są koszty zabezpieczenia przeciwpożarowego – w tym koszty sprzętu ratowniczo-gaśniczego. Oznacza to, że działania te wprost związane są z utrzymaniem unikatowości przyrody będącej podstawą atrakcyjności obszaru.

Tabela 6. Koszty działalności operacyjnej w Kampinoskim Parku Narodowym oraz gospodarstwie pomocniczym przy KPN w latach 2008-2014 (w tys. zł)

Wyszczególnienie	2008 r.		2009 r.		2010 r.		2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.
	JB	GP	JB	GP	JB	GP	JB	POP	POP	POP
Koszty działalności operacyjnej	9435	5624	10 086	4854	10 120	3922	14 533	16 215	16 206	18 408
W sumie KPN	15 059		14 940		14 042		14 533	16 215	16 206	18 408

Legenda: JB – jednostka budżetowa KPN, GP – gospodarstwo pomocnicze przy KPN, POP – państwowa osoba prawna KPN.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji KPN oraz GP przy KPN.

4. Zakończenie

Analiza działań KPN pozwala stwierdzić, że Kampinoski Park Narodowy, gospodarując podległą przestrzenią, nie tylko dąży do maksymalizacji zachowania walorów naturalnych obszaru, ale też dba o utrzymanie jego atrakcyjności turystycznej. O skali działań KPN świadczą: majątek niezbędny do realizacji celów, mający wartość ok. 30 mln zł (z wyłączeniem wartości gruntów), 175 etatów wiążących się z wartością wynagrodzeń brutto zawartą w przedziale 6,7-7,3 mln zł oraz koszty operacyjne ponoszone przez KPN, zawierające się w badanym okresie w przedziale 14-18,4 mln zł. Gminy terytorialnie powiązane z KPN mogą nie tylko budować własny produkt turystyczny z wykorzystaniem wartości będących w granicach parku, ale i wykorzystywać usługi środowiska, jakie są tu świadczone – jedną z ważniejszych jest retencja wody. Warto zauważyć, że Puszcza Kampinowska znajduje się na zachód od metropolii warszawskiej. Przy przeważającym zachodnim kierunku wiatrów oznacza to nawiewanie nad stolicę powietrza o bardzo dobrej jakości, co nie pozostaje bez wpływu na życie nawet tych mieszkańców stolicy, którzy nigdy KPN nie odwiedzili.

Literatura

- GUS, 2014, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- Jeleński T., 2010, *Urbanistyka i gospodarka przestrzenna*, [w:] Kronenberg J., Bergier T. (red.), *Wyzwania zrównoważonego rozwoju w Polsce*, Fundacja Sendzimira, Kraków, s. 235-262.
- Kowalczyk A., 2002, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa.

- Kozłowski S., 2005, *Strategie zrównoważonego rozwoju: gospodarki wodą, gospodarki przestrzennej i naukowa*, [w:] Papuziński A. (red.), *Zrównoważony rozwój. Od utopii do praw człowieka*, Wyd. Branta, Bydgoszcz, s. 260-270.
- Krawczyk Z., 2007, *Dysfunkcje turystyki*, [w:] Krawczyk Z., Lewandowska-Tarasiuk E., Sienkiewicz J.W. (red.), *Bariery kulturowe w turystyce*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna Almamater, Warszawa, s. 30-42.
- Kupidura A., Luczewski M., Kupidura P., 2011, *Wartość krajobrazu. Rozwój przestrzeni obszarów wiejskich*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 2008, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa.
- Meyer B., 2008, *Kształtowanie układów przestrzenno-funkcjonalnych przez turystykę*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Michałowski A., 2009, *Usługi środowiska a rozwój miast*, [w:] Czarnecki W., Proniewski M. (red.), *Metropolie – problemy rozwoju*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok, s. 71-85.
- Rozporządzenie z 16 stycznia 1959 r. w sprawie utworzenia Kampinoskiego Parku Narodowego, Dz.U. nr 17, poz. 91.
- Rozporządzenie z 27 września 1997 r. w sprawie Kampinoskiego Parku Narodowego, Dz.U. nr 132, poz. 876.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz.U. z 2004, nr 92, poz. 880 ze zm.
- www.kampinoski-pn.gov.pl/gospodarka-przestrzenna/buduj-z-przyroda (28.08.2015).
- Zarządzenie z dnia 16.02.2012 r. Dyrektora Kampinoskiego Parku Narodowego w sprawie udostępniania Kampinoskiego Parku Narodowego, nr 5/2012.